

Helmonds

37

Kwartaalblad
Heemkundekring
Helmont

zomer 2017
€ 2,95

HEEM

*Een vorstelijk bezoek
Het grafeiland in de Warande
Brandweerman in Helmond*

inhoud

Van de redactie	3
Van het bestuur	4
Agenda	5
Boekbespreking / korte berichten	6
Een vorstelijk bezoek	10
Ziektebestrijding in vroegere tijden	12
Kloosterweide, een historische omgeving	14
Het grafeiland in de Warande	16
Brandweerman in Helmond	20
Begunstigers	27

Van de redactie

Ten westen van Helmond ligt het unieke wandelpark Warande, oorspronkelijk een jachtterrein dat toebehoorde aan de Heren van Helmond. In 1815 kreeg de familie Wesselman admmissie om er een familiekerkhof in te richten. Er kwam een grafeiland tot stand waarop ook telgen van de familie Carp begraven werden, maar er heerste niet aldoor een serene rust zoals het op een kerkhof betaamt. Als gevolg van ernstig vandalisme en grafschennis rustten de overledenen er niet in vrede. Daarom vond in 1971 na een dringend verzoek van de dochters van Carel Wesselman, exhumatie van hun ouders plaats. Zij werden opnieuw ter aarde besteld op het kerkhof aan de Molenstraat. Onder druk van de opinie werd het grafeiland later in de authentieke staat hersteld en tegen ongewenste bezoekers beschermd. Dat bij die werkzaamheden een bijzondere vondst werd gedaan, kunt u elders in deze editie lezen.

Het is 1842 als Helmond met een bezoek van koning Willem II wordt vereerd. Een ietwat opmerkelijk bezoek, omdat het stadje toen slechts enkele duizenden inwoners telde. De gemeenteraad besloot het gebeuren in het 'register der deliberatiën' op te nemen, om het gewichtige feit zolang mogelijk levend te houden en de nazaten er blijvend aan te kunnen herinneren. Het staatshoofd werd officieel ontvangen bij de Hoogeindse brug. Alle straten waren overvloedig versierd en er was een erewacht van notabelen samengesteld. Na het onthaal, met in het wit geklede meisjes met bloemenkorfjes, volgde een

feestelijke intocht door de stad. Boven het uitbundige klokgelui uit, weergalmdde het 'Leve de koning' als eerbetoon van de bevolking.

Een eerbetoon komt zeker ook toe aan het Helmondse brandweerkorps. Tot haar taak behoort naast brand- en rampenbestrijding, ook het nemen van preventieve maatregelen en het geven van voorlichting. Dat was al in de tijd dat de kazerne nog op de Havenweg was en een brandalarm via 2222 binnenkwam. Dat alarm was toen een simpele claxon, maar als het een grote brand betrof, waarbij vrijwilligers nodig waren, loeide de sirene van de luchtbescherming en was heel Helmond van de ramp op de hoogte. De voornaamste taak van de brandweer is natuurlijk het bluswerk, maar ook hulp bij noodsituaties en (verkeers) ongelukken behoort daartoe. Dat ettelijke brandweermannen emotionele en schokkende ervaringen hebben, wordt u verteld door brandweerman in ruste Martien van Brussel.

Ons volgend kwartaalblad verschijnt op 1 oktober 2017. Kopij kunt u tot 1 augustus zenden aan ons vaste adres: redactie@heemkundekringhelmont.nl De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen en behoudt zich het recht voor stukken te weigeren, in te korten of aan te passen.

Dit is een uitgave van Heemkundekring Helmont. Gesticht op 24 mei 1948.

COLOFON

Bestuur

voorzitter

C. Verhofstadt, Sperwerstraat 6, 5702 PJ Helmond
T: 0492 - 537094
E: c.verhofstadt@heemkundekringhelmont.nl

secretaris

T. van Dijk, Jan van Heelstraat 1, 5702 DM Helmond
T: 0492 - 474745
E: t.dijk@heemkundekringhelmont.nl

penningmeester

F. 't Sas, Beethovenlaan 49, 5707 PS Helmond
T: 0492 - 520945
E: f.tsas@heemkundekringhelmont.nl

bestuurslid

G. van Liempt, van Weerden Poelmanstraat 14, 5703 CS Helmond,
T: 0492 - 554233
E: g.liempt@heemkundekringhelmont.nl

bestuurslid

Th. van Stokkum, Paukenstraat 14, 5702 JP Helmond.
T: 0492-533944
E: t.stokkum@heemkundekringhelmont.nl

Lidmaatschap

Kringlidmaatschap incl. abonnement € 25,-
Rekening Rabobank NL10RABO0123855004
of ING nr. NL29INGB 0002641099 t.n.v.
Heemkundekring Helmont

Inlichtingen

algemeen: E: info@heemkundekringhelmont.nl
het Baken: E: baken@heemkundekringhelmont.nl

Secretariaat

Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond

Public relations

G. van Liempt,
T: 0492 - 554233, E: pr@heemkundekringhelmont.nl

Website

www.heemkundekringhelmont.nl

Redactie

Hans Vogels, Martin Geerts, Berry Wijnen, Kelly Geerts,
Marinus van den Elsen
E: redactie@heemkundekringhelmont.nl

Vormgeving/lay-out: Marinus van den Elsen

Druk: Drukkerij Van Stiphout

Foto's gemaakt door/met dank aan:

Henk van Dijk, RHCe, Martien van Brussel, Martin Geerts, Hans Vogels,
Marinus van den Elsen, internet.

Omslag voorzijde: Het grafeiland van Wesselman in de Warande.
(foto Marinus van den Elsen)

Omslag achterzijde: Wapenstein van het oude Blokhuis uit Liessel
in de Ameidestraat. (foto Marinus van den Elsen)

Van het bestuur

Het komende jaar vieren we niet enkel ons zeventigjarig bestaan als heemkundekring, maar ook de tiende verjaardag van Helmonds Heem in het tegenwoordige lay-out. Dat we deze mijlpaal bereiken is te wijten aan de nijvere inzet van de redactie, te weten: Kelly en Martin Geerts, Hans Vogels, Berry Wijnen en Marinus van den Elsen. Zij zorgen ervoor dat ons gewaardeerd heemblad ieder kwartaal prompt op tijd verschijnt en van niveau is. Alvast onze felicitaties en op naar de volgende edities.

De Stolpersteine, de monumentjes met herinneringen aan verdreven en vermoorde Joden, kunnen pas besteld worden na verificatie van namen, geboorte- en overlijdensdata. Ze blijken bovendien een langere levertijd te hebben dan vooraf verwacht. Daarom is de eerder genoemde datum september 2017, niet

Onze Heemkamer

Elke donderdag bent u welkom op onze heemlocaties in het stads-hobbycentrum Het Baken, Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond. Van 10.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur is de genealogiekamer geopend. Hier willen wij u behulpzaam zijn bij het uitzoeken van uw stamboom.

's Morgens van 10.00 tot 12.00 is de heemkamer enkel toegankelijk voor leden. 's Middags van 14.00 tot 16.00 uur is de kamer openbaar voor het verwerven van informatie en

haalbaar. Wij blijven ons inzetten voor de realisatie van het project.

De bezetting van de diverse werkgroepen heeft onze aandacht. Enthousiasme is er voldoende, doch de leeftijd van actieve leden stijgt waardoor onderbezetting dreigt. Om dit te voorkomen maken we gebruik van praktijkleerlingen, in het kader van hun maatschappelijke stages. De cursisten blijken doorgaans behoorlijk gemotiveerd, maar de resultaten zijn voornamelijk niet effectief. We blijven ons richten op resultaat.

Over de vakantiesluiting van de heemkamer, die gelijk valt met Het Baken, wordt u per nieuwsbrief nader geïnformeerd. Wij verzoeken u nogmaals uw e-mailadres door te geven aan de secretaris.

Het bestuur wenst allen een zonnige en prettige vakantie.

kunt u desgewenst onze collecties en bibliotheek kosteloos raadplegen. Altijd staat gezelligheid en kennisverrijking voorop.

Dank voor uw giften en donaties

Met enige regelmaat ontvangen wij giften en donaties. Al deze schenkingen, groot of klein, worden door ons bijzonder gewaardeerd. Door de veelheid is het vaak niet mogelijk iedereen persoonlijk te bedanken.

Daarom zeggen wij langs deze weg hartelijk dank aan allen die Heemkundekring Helmont een warm hart toedragen.

Agenda

U ontvangt voor de lezingen en excursies géén afzonderlijke uitnodigingen. Noteer daarom onderstaande data in uw agenda of op uw kalender. Suggesties voor lezingen en excursies blijven van harte welkom.

Dinsdag 26 september

Excursie:

'Rondom de kerk in Bakel'

Bakel is een van de oudste nederzettingen in de Peel. De kerk speelt een grote rol in het dorp. De eerste vermelding dateert uit 721, toen bisschop Willibrordus eigenaar en patroonheilige werd. Van het bedehuis, dat in de elfde of twaalfde eeuw werd opgericht, zijn nog steeds delen zichtbaar in het huidige kerkship. Het deels neogotische gebouw, waarvan de toren stamt uit de zestiende eeuw, is nu een Rijksmonument. Het heeft een karakteristieke Katholieke uitstraling en is van hoge vensters voorzien. Deze eigenschap wordt basicaal genoemd, naar de basilica uit de Romeinse tijd. In 1708 brak een brand uit waarbij het dorpsarchief, dat in de

toren werd bewaard, voor een groot deel verloren ging. De schade aan het gebouw werd hersteld, zoals dat ook in 1893 na een brand gebeurde. In 1910 werd de kerk uitgebreid met twee zijbeuken en een priesterkoor.

Vertrek 13:30 uur vanaf de parkeerplaats Rembrandtlaan (Con Brio) of rechtstreeks. Inschrijving t/m 12 september bij Gerry van Liempt via e-mail g.liempt@heemkundekringhelmont.nl of telefonisch 0492-554233. Bijdrage € 3,- p.p. Om 14:00 uur bijeenkomen in café Jut en Jul, Dorpsstraat 12, tegenover de kerk in Bakel.

Dinsdag 24 oktober

Excursie: 'Museum Helmond'

Verdere informatie volgt.

Boekbespreking

Maria Genova & Angel van der Vecht:

Het Duivelskind

De Helmondse Angel van der Vecht speelt de hoofdrol in het nieuwe boek Het Duivelskind dat op 2 maart is verschenen. Het boek is geschreven door Maria Genova. Het is het waargebeurde en schrijnende verhaal over Angel die in haar jeugd ernstig werd misbruikt en mishandeld door haar ouders. Met het boek willen de auteur en Angel aandacht vragen voor misbruikslachtoffers die hun verhaal niet durven te vertellen. Ook Angel durfde dat eerst niet, maar met haar verhaal hoopt

ze andere kinderen te helpen. Bij Angel zouden zorginstanties en omstanders onvoldoende ingegrepen hebben. Volgens de auteur zijn er elk jaar tientallen kinderen bij wie dit niet gebeurt.

Angel werd vaak door haar ouders in een vrieskist opgesloten 'om het slechte in haar te bevriezen'. Haar vader probeerde haar uiteindelijk te vermoorden en pas toen kon ze loskomen van haar ouders.

In het boek is te lezen: 'Als ze de badkamer instapt, ziet Angel haar vader met een groot keukenmes en een hoop pillen. Hij zet het mes op haar keel. 'Vandaag is het zo ver,' zegt hij. Een brede grijns verschijnt op zijn gezicht. 'Jij pleegt zelfmoord. En ik heb een alibi.'

Het boek is verkrijgbaar in de boekhandel.
ISBN 9789089758408, prijs € 16,95

RECENSIE

Typhoon vliegbasis Volkel

Op Vliegbasis Volkel is het museum *Typhoon* gevestigd, met een expositie over het ontstaan en gebruik van het vliegveld. Documenten, vliegtuigonderdelen, militaire uitrusting en uniformen geven een beeld vanaf de start in 1940 tot september 1944. Het museum is vernoemd naar de Hawker Typhoon, een jachtvliegtuig dat door de Engelse luchtvaart ingenieur Sidney Camm werd ontworpen en dat na het verdrijven van de bezetter was gestationeerd op Volkel.

Op 11 april brachten ruim veertig belangstellenden van Heemkundekring Helmont, een bezoek aan het militaire vliegveld. Het was een uitgelezen kans om over het ontstaan van de basis geïn-

formeerd te worden en de gestationeerde straaljagers op korte afstand te zien. Ook was van dichtbij te beleven hoe de vliegoperaties verlopen en de jagers operationeel worden gehouden.

RECENSIE vervolg

Foto: Henk van Dijk

De vliegbasis is tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstaan. Na de Nederlandse overgave, in mei 1940, legde de Duitse Luftwaffe een vliegveld aan nabij Volkel. Het deed dienst als *nachtlandeplatz* en was een uitwijkmogelijkheid voor toestellen van de luchthavens Eindhoven en Gilze-Rijen. In 1941 was het veld voltooid, maar het bood te weinig mogelijkheden, daarom werd het vergroot tot een basis die plaats bood aan meerdere gevechtsvliegtuigen. In mei 1943 kreeg het vliegveld de status van *vliegerhorst*. Deze historie is met (lucht)foto's visueel gemaakt, maar de nog bestaande gebouwen en de hangars spreken het meest tot de verbeelding.

De luchthaven werd vaak gebombardeerd, maar telkens weer hersteld. De lokale bestuurders kregen opdracht om daarvoor mannen te werven, maar gezien het gevaar voor geallieerde aanvallen werd dat vaak geweigerd. Bombardementen betekenden het einde. De Luftwaffe verwoestte de hangaars, landingsbanen en brandstofopslag zodanig dat een snelle

reconstructie onmogelijk was. Na verloop van tijd werd het vliegveld hersteld en onder code B.80 in gebruik genomen door de Royal Air Force.

Na de oorlog werd de basis gebruikt voor de onderofficiersopleiding van het Korps

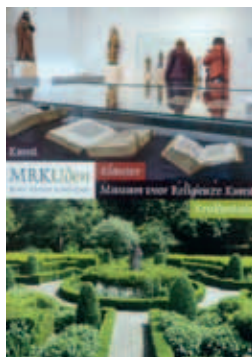
Mariniers en één startbaan door de Marine Luchtvaartdienst. In 1950 werd het geheel uitgebreid tot een moderne vliegbasis. Een jaar later werd Volkel aangewezen als eerste tactische vliegbasis in Nederland en werden er vier squadrons ondergebracht. Aan het begin van de jaren '70 werden als gevolg van een grootschalig NAVO-project, commandobunkers gebouwd. Nu dient de basis voor de bescherming van het luchtruim en het verlenen van luchtsteun. Na de mariniers, die van 1946 tot 1951 op Volkel gestationeerd waren om voorbereid te worden op hun taak in het toenmalige Nederlands-Indië, is nu de Koninklijke Luchtmacht in beeld.

Voor de bezoekers was het boeiend de straaljagers, squadronemblem en vliegtuigbepanning te zien van de Gloster Meteor, Thunderjet, T-33, Thunderstreak en de Starfighter. Er was aandacht voor het gevechtsvliegtuig F16 van de Koninklijke Luchtmacht en in de traditiekamer werd stilgestaan bij de operaties in het verleden en heden van Vliegbasis Volkel.

RECENSIE

Museum voor Religieuze Kunst

Op 21 maart bracht Heemkundekring Helmont een bezoek aan het Museum voor Religieuze Kunst (MRK) in Uden, dat is gevestigd in een vleugel van een Birgittijne abdij. Een kleine staf en een grote groep vrijwilligers zorgen er voor een gastvrije informele sfeer die past bij de aard van het bijzondere museum.

Het is gevestigd in een van de oudste kloosterstichtingen van ons land, de Birgittijne abdij Maria Refugle die in 1713 gedwongen vanuit Rosmalen naar Uden verhuisde. De abdij wordt nog steeds bewoond door volgelingen van de Heilige Birgitta, een Zweedse mystica en stichteres van de orde. In 1959 werd een reliekschrijn met schedel van Birgitta in een processie naar de abdij overgebracht. Het kloosterkleed van de zusters Birgittinessen is ontleend aan de middeleeuwse klederdracht van vrouwen in Scandinavië maar kreeg een symbolische betekenis. Het is een grijs habijt. Op hun hoofd dragen zij een zwarte sluier waarop de zogenaamde Birgittijne kroon bevestigd is. Deze bestaat uit drie witte banden waarvan twee kruisvormig over het hoofd lopen en het derde het hele hoofd omspant. Op de vijf punten zijn stukjes rood laken aangebracht, die herinneren aan de wonden van Jesus.

De oude abdijvleugels zijn of worden nog gerenoveerd voor museaal gebruik. Het

museum presenteert een van de mooiste collecties religieuze kunst van ons land en heeft een bijzondere kruidentuin.

Uitzonderlijk is het groot aantal handschriften, beelden en schilderijen dat een relatie heeft met de geschiedenis van het klooster waarin het MRK gehuisvest is. Ook de zeer uitgebreide verzameling middeleeuwse beeldhouwers van het zuiden zijn opgenomen. Maar ook moderne kunst, volksdevotie en bidprentjes ontbreken niet. Er worden ook kunstwerken getoond, ditmaal minder expliciet religieus, van de studies van paarden door de Helmondse kunstenaar Gerard Princée.

RECENSIE

Van Gods- en gasthuis naar ziekenhuis

Op dinsdag 18 april hield de heer Jan Dekkers een lezing over de gezondheidszorg en hoe die zich in onze regio ontwikkeld heeft.

Hij begon zijn lezing over de toestand in de Middeleeuwen. In die tijd begon de zorg voor zieken en hulpbehoevenden wat beter te worden dan in de tijd daarvoor, toen de meeste mensen nog helemaal afhankelijk waren van familie en bekenden.

In de Middeleeuwen kwam er een armentafel in de kerk, waar de goede gelovigen hun gaven konden leggen om te besteden voor hun arme en/of zieke medeparochianen. Dat groeide uit tot gasthuizen en godshuizen en later ook hofjes. Die hofjes waren huisjes rondom een binnenterrein voor een bepaalde doelgroep. De gasthuizen en ook de godshuizen, die aan een katholieke instelling verbonden waren, bevonden zich meestal net buiten de stadspoort en gaven onderdak aan armen, zieken, weeskinderen, zwakzinnigen en arme passanten die geen geld hadden om onderdak te betalen. Soms kwamen er ook kloosterlingen en andere gasten die maar één nacht bleven wanneer de stadspoorten al gesloten waren. De gasthuizen stonden onder leiding van een binnenvader en een binnenmoeder. Een gevaarlijk baantje want regelmatig braken er epidemieën uit van dodelijke ziekten zoals pest, cholera e.d.

In de Renaissance werden er als gevolg van de reformatie veel kloostergasthuizen opgeheven. Die huizen bestonden uit meerdere afdelingen zoals een

verbandzaal voor de chirurgijn, een soort veredelde slager. Zo'n man was vaak ook nog tandarts, apotheker en kapper. Er was een ziekenzaal voor de dokter, een zaal voor kraamvrouwen, een zaal voor besmettelijke ziekten en nog meer.

In de 18^e en 19^e eeuw waren het overvolle gasthuizen met weinig leiding, weinig personeel en weinig zorg.

In 1838 kwamen de zusters van Liefde naar Helmond die de zorg in de wijk ter hand namen en in samenwerking met het Aloisiusgesticht op de Markt gingen zorgen voor zieken en bejaarden.

Er waren gescheiden zalen voor mannen en vrouwen en in de 20^e eeuw werden er veel van die gasthuizen opgeheven, maar wat overbleef groeide uit tot iets degelijks. Het werk werd voor die nonnen ook te veel en in 1902 werd het St. Antoniusgasthuis in de Molenstraat geopend, genoemd naar Antonius van Padua.

Al vóór de Tweede Wereldoorlog waren er plannen om een nieuw gebouw neer te zetten, dat meer voldeed aan de eisen van een ziekenhuis. Maar het duurde tot 1957 totdat het nieuwe ziekenhuis gereed was.

Verder werd aan de hand van de nodige foto's uitvoerig stilgestaan bij dat nieuwe ziekenhuis, het St. Lambertusziekenhuis, en andere ziekenhuizen zoals het St. Willibrordusziekenhuis in Deurne, het Elkerliek, en de ziekenhuizen van Geldrop en Eindhoven.

Een vorstelijk bezoek

Op 15 juni 1842 bracht koning Willem II een bezoek aan Helmond. Een ietwat opmerkelijk bezoek, omdat de stad toen nog slechts enkele duizenden inwoners telde. Dat moet ook de gedachte van het stadsbestuur zijn geweest, die alles in het werk stelde om de opwachting zo luisterrijk mogelijk te laten verlopen. In de raadsvergadering van 30 juni 1842 besloot men het bezoek in het 'register der deliberatiën' op te nemen, teneinde het zolang mogelijk levend te houden en er het nageslacht blijvend aan te herinneren.

De stad was versierd met erebogen die behalve met het wapen van de koning waren beschilderd met symbolen, kronen, festoenen en vlaggen. Alle straten waren beplant met mastboompjes, die met guirlandes van bloemen en stoffen in de nationale kleuren, waren omhangen. Op vrijwel alle huizen wapperden de vlaggen en aan de grotere gebouwen waren emblemen met jaarschriften bevestigd. Nooit eerder was de stad zo daverend versierd geweest. Er was hard gewerkt om de komst en het verblijf van de koning extra luister bij te zetten.

Op verzoek van het gemeentebestuur was een ceremoniële wacht van notabelen

samengesteld, bestaande uit: J. Pistorius (commandant), W. Wesselman en A. Bots (ondercommandanten), F. Bots, F. van Hoeck, W. van den Dungen, A. de Veth, E. Heijmans (vaandeldrager), M. Konings, D. Compter, W. Diddens, J. Sanders, J. Raymakers, P. Ramaer, J. Denies, en J. Achterberg. De schutterij stond onder bevel van kapitein H. Plenker met A. van Bocholt als eerste- en P. van Luitelaar als tweede luitenant. Ook de gildens Sint Catharina en Sint Sebastiaan waren voor de intocht bijeengeroepen.

De erewacht presenteerde zich in een tenue bestaande uit een zwart laken rok, zijden vest, een witte broek en een

Ter herinnering aan de intrede van koning Willem II, verscheen een boek van dr. J. Wap, waarin een aantal lithografieën zijn opgenomen. Een daarvan toont de Helmondse representant van de erewacht. (afbeelding Internet)

Anoniem glas in lood, waarop een portret van Koning Willem II is afgebeeld in een ovaal medaillon. Het werd vervaardigd in 1908. (Collectie Museum Helmond)

het staatshoofd door burgemeester Frans Timmermans ceremonieel welkom geheten, waarna een feestelijke intocht door de versierde straten startte. De geestdrift van de bevolking was groot. Men wuifde en juichte en de lucht weergalmde met 'Leve de koning' en uitbundig klokkengelui.

Bij het kasteel stopte de stoet. Op het Kasteelplein stonden een vijftigtal keurig in het wit geklede meisjes geschaard met versierde bloemenkorfjes. Twee van die meisjes hielden, het ene in proza en het andere in poëzie, een korte voordracht. Gepast vrijmoedig droegen zij hun woorden voor. Daarna werd de koning met bloemblaadjes bestrooid. Binnen in het kasteel volgde de traditionele audiëntie. In afwachting van het diner, waaraan behalve de koning ook de heer Staatsraad Gouverneur van Brabant en enige notabelen waren uitgenodigd, werd een wandeling door de kasteeltuinen gemaakt.

blauwe zijden band om de linkerarm. Door een groep huisvrouwen was een vaandel vervaardigd van wit satijn, met een gouden W en kroon aan de ene zijde en het wapen van Helmond aan de andere zijde. Na een toespraak van de burgemeester werd het attribuut aan de commandant van het comité overhandigd, die het op zijn beurt aan de vaandeldrager overdroeg. Daarna begaf het gezelschap zich in de richting van sluis acht, om de vorst tegemoet te treden.

Intussen verzamelde de Schutterij en de Gilden zich bij de Hoogeindse brug, de plaats waar de koning officieel ontvangen zou worden. Bij de sluis had de erewacht de koning inmiddels begroet. Na een korte toespraak door de commandant, escorteerden zij de vorst tot aan de brug. Hier aangekomen werd

Na het diner vertoonde de koning zich andermaal op het Kasteelplein, waarop de erewacht was aangetreden en de Schutterij in orde stond opgesteld. Nu défileerde voor hem de Schutterij en de Gilden met hun commandanten en officieren aan het hoofd. Na afscheid genomen te hebben verliet de koning de stad met klokgelui en luide hoera's als dankbetuiging van de bevolking.

Ziektebestrijding in vroegere tijden

Voor bestrijding van virussen en besmettelijke ziekten worden tegenwoordig strenge preventieve richtlijnen gehanteerd. In protocollen is vastgelegd hoe bij een epidemie of ernstige besmetting moet worden gehandeld. Daarbij kan zo nodig onvrijwillige quarantaine of vaccinatie afgedwongen worden en kunnen onwillige patiënten onder dwang worden verpleegd.

Deze voorzorgsmaatregelen zijn niet enkel vindingen uit de nieuwe tijd. Ook oudtijds werden er herhaaldelijk besluiten genomen die met begrijpelijke hardheid en strengheid werden doorgevoerd. In onze contreien waakte de lokale overheid voor uitbraak van gevreesde ziekten zoals de pest, rode loop, cholera of pokken. Een voorbeeld is een Helmondse verordening uit 1624. Het stadsbestuur verbood aan allen die in steden of dorpen waren geweest waar een besmettelijke ziekte heerste, dan wel met besmette personen in aanraking waren geweest, enig huis te betreden of zich met de betreffende bewoners te onderhouden. Dit op straffe van een zware boete. Geïnfecteerden die binnen een gestelde termijn iemand in zijn of haar huis ontvingen, waren eveneens strafbaar.

Ook de huisgenoten van besmette personen waren aan strenge regels onderworpen. Zij mochten *'met geen andere burgers oft persoonen converseren, handelen oft verkeerren, 't sij in de kerck, werck oft straaten'*. Was het noodzakelijk zich op straat te begeven, dan moest men *'bloot ende onbedeckt'* een roede van een el lang in de hand houden. Iedereen was verplicht *'zoo verre als mogelijck uit te wijcken'*. Na zonsondergang mocht men zich niet buiten het besmette huis begeven. Stierf er iemand aan een besmettelijke ziekte, dan moesten de huisgenoten boven

de voordeur zo zichtbaar mogelijk een *'stroowisch'* uitsteken.

Ook op zindelijkheid werd scherp toegezien. In elk besmet huis moesten goede, vrome en getrouwe burgers aanwezig zijn, die met het schoonhouden en schrobben waren belast. Met zorg was bepaald op welke wijze huisvuil, gebruikt

'De clep der leprozen' ook wel klikspaan genoemd. Een geïnfecteerde die zich op straat vertoonde moest deze in de hand houden en daarmee voortdurend een waarschuwend geluid geven.

water en andere rommel moest worden afgevoerd. Ondanks deze maatregelen kon men niet voorkomen *'dat afen toe een gevreesde ziekte, de pest oft die vehemente zwarte koorts'* rondspookte. Zoals in 1636 toen bijna een derde deel van de bevolking door de pest werd getroffen en een aantal gezinnen totaal uitstierven. De bevolking sloeg de schrik om het hart als de ziekte zich vertoonde. Alles werd in het werk werd gesteld om die buiten te houden.

In 1663 woedde de pest in Amsterdam. Vanwege het handelsverkeer met Helmond werd besloten om personen die zich hier vanuit Amsterdam wilden vestigen en van besmetting werden verdacht, minstens zes weken in quarantaine te houden. Overtredingen werden niet getolereerd en bestraft met een boete van zes gulden. Ook zij die dusdanige personen of goederen in huis haalden werden beboet. Zo'n verordening werd ook in 1669 uitgevaardigd toen de ziekte in de omstreken van Luik en de Kempen heerste. Vanuit die streken werd vers fruit aangevoerd, daarom was behoedzaamheid geboden. Op schendingen stond twee gulden boete en verbeuring van het fruit.

Een andere gruwelijke ziekte die in de zeventiende eeuw heerste was melaatsheid of lepra, ook wel *'lazarus'* of *'lazarije'* genaamd. Omdat de kwaal zeer besmettelijk en niet te genezen was, nam het stadsbestuur maatregelen om verspreiding te voorkomen. Aan besmette personen werd *'de clep der leprozen'* verstrekt. Als een lepralijder zich op straat begaf moest hij daarmee een waarschuwend geluid geven. Wie met die ratelaar liep werd een *'klaploper'* genoemd. Degenen die met lepra waren besmet werden verbannen naar een leprahuisje op het Hoogeind,

niet ver van de plaats waar later het Sint Antoniusgasthuis werd gebouwd. Het was een simpele barak waarin getroffen, zonder enige medische verzorging, van de gezonde mens werden gescheiden.

Begin achttiende eeuw was er sprake van ernstige *'vehemente overslaende brandende koortse'* met zo'n driehonderd gedupeerden als gevolg. De Helmondse gemeenteraad kwam tot de conclusie dat het merendeel van de patiënten arm en behoeftig was. Het leek dan ook voor de hand liggend dat de oorzaak van de ziekte in ondervoeding, dan wel in het eten van verkeerde voeding, gezocht moest worden. Daarom werd resoluut besloten om voor de zieken, op kosten van de gemeente, soep te bereiden. Onder het Stadhuis werd daartoe een ruimte ingericht. De bereiding stond onder toezicht van de chirurgijn Berings en dokter Van de Grootacker.

In 1866 heerste de cholera in alle hevigheid. Op last van het gemeentebestuur werden besmette huizen verbrand, zoeien gedesinfecteerd, besmette kleding vernietigd en gezonde medebewoners geëvacueerd. Op de Markt werd iedere avond een teerton uitgebrand met een dikke rookwolk tot gevolg. Men dacht zo de ziekte te kunnen beteugelen. IJdele hoop, in de stad vielen honderden slachtoffers.

Hopelijk heeft de toenmalige bevolking een goed gevoel gehad bij de genomen maatregelen. Met de kennis en de aard van de ziekten kon de overheid niet meer doen. Tegenwoordig worden besmettelijke ziekten door deskundigen bestreden en zal een gemeentebestuur in ieder geval niet meer als gezondheids-politie te hoeven optreden.

Kloosterweide, een historische omgeving

De straat Kloosterweide, grenzend aan de Mierloseweg en de Eikendreef, herinnert aan het vroegere Kanunnikessen klooster en Helmonds eerste parochiekerk die hier tot aan het begin van de zestiende eeuw gestaan hebben.

Omdat het zandpad naar het Godshuis vaak onbegaanbaar was, ondernam de burgerij pogingen om het kerkgebouw binnen de wallen te krijgen. Dankzij Jan van Berlaer, die deze last bij testament op de schouders van zijn opvolgers legde, werden de bouwkosten door Jan van Cortenbach, de heer van Helmond, gedragen.

De kerkelijke overheid gaf in 1452 toestemming de bestaande kapel aan de *Huyskensstraat* om te bouwen tot parochiekerk met kerkhof en de pastoor van de oude kerk in die Haghe over te plaatsen naar het nieuwe bedehuis. Zo ontstond de Sint Lambertuskerk en werd de *Huyskensstraat* voortaan *Kerkstraat* genoemd. De oude parochiekerk moest voor de eredienst bewaard blijven en tot kapel dienen.

Regulier Kanunnikessen van de Heilige Augustinus van het Venlose klooster *Maria-Weide*, om er een klooster voor circa vijftiengzusters te stichten. De kloosterorde was tot dan gehuisvest in enkele huizen en boerderijen.

Deel van het minuutplan sectie A, tweede deel uit 1834. Hierop is de kruising Eikendreef / Mierloseweg te zien met, bij de pijl, de wei (nr 454) waar ooit de parochiekerk en het klooster stonden. (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Impressie van het klooster in die Haghe naar een kaart van Jacob van Deventer. (Collectie RHCE)

Ook het kerkhof moest gehandhaafd blijven, om zij die er begraven lagen eeuwige rust te gunnen. In 1462 werd, met toestemming van de bisschop van Luik, de oude kerk afgestaan aan de

Het convent heeft er amper tachtig jaar gestaan. In 1543 toen de bende van Maarten van Rossem Helmond teisterde, werden de bouwwerken op last van Joost van Cortenbach in brand gestoken. Ze stonden te dicht bij het kasteel en de vrees bestond dat de vijand zich er zou nestelen. De armlastige kloosterlingen zagen geen kans hun verblijf te herbouwen en installeerden zich in het klooster *Sint Annaburg* onder Rosmalen. Toch zijn er na hun vertrek pogingen ondernomen om het klooster te herbouwen, maar daar werd in 1566 vanaf gezien. De ruïnes werden opgeruimd en het puin werd gebruikt voor de reparatie van poorten en bruggen in en nabij de stadswallen. De vaste bezittingen van de orde, met name *Het Kloostervelt*, kwamen in 1591 in bezit van de heer van Helmond. Vanaf toen werd het terrein als weiland gebruikt, totdat enkele eeuwen later er de villa van de familie Kam verrees. Sindsdien is

langs de Mierloseweg en de Eikendreef gebouwd en werd het terrein door een straat doorsneden die de historische naam *Kloosterweide* heeft gekregen.

Tegenwoordig herinnert alleen deze naam nog aan de historie van dit gebied. Boven de grond is daar verder niets meer van terug te vinden. Maar onder de oppervlakte des te meer, want bij graafwerkzaamheden zijn enkele malen overblijfselen aan het licht gekomen. Zo werden omstreeks 1850 op deze locatie menselijke skeletresten teruggevonden, die vrijwel zeker hebben toebehoord aan het parochiekerkhof. En bij rioolwerkzaamheden aan de Eikendreef in 1986 werd door de Archeologische Vereniging Helmond een noodopgraving verricht. Hierbij kwam een fundering aan het licht uit de tweede helft van de vijftiende eeuw, die vermoedelijk heeft toebehoord aan het kerkgebouw of aan het Augustinessenklooster.

Kloosterweide gezien in de richting van de Haaglaan. (Collectie RHCE)

Het grafeiland in de Warande

door Hans Vogels

In 1781 kocht Carel Frederik Wesselman het Kasteel Helmond. Voor 155.000 gulden was de burcht en de Heerlijkheid te koop gezet door Graaf Nicolas Antoine van Arberg. Hij maakte het te gelde omdat hij er slechts zelden verbleef. Van Arberg was militair in het Oostenrijkse leger en had daarnaast enige functies aan het hof in Brussel. De Warande, die werd gebruikt als jachtgebied voor de kasteelbewoners, was toen nog van de koop uitgesloten. Rond 1815 verwierf de familie Wesselman het recht om in 'Den Perk', dat in 1757 was aangelegd, een begraafplaats in te richten. Middenin verrees op een met water omringt terrein een halfverdiepte crypte, waarin Carel Frederick Wesselman (1746-1825), zijn echtgenote Anna Sabilla Plencker (1740-1817) en een aantal familieleden werden bijgezet. De jongste rustplaats dateert uit 1955.

In 1921 werd het monumentale kasteel, door Gualtheria de Jonge van Zwijnsbergen, weduwe van Carel Frederick Wesselman, verkocht aan de gemeente Helmond, om het te gebruiken als raadhuis. De Warande, het eiland en het familiegraf waren van de koop uitgesloten. De weduwe betrok de statige villa Eikenhorst, die was gebouwd op de plaats waar de Warandelaan en de Eikendreef bij elkaar komen. Het was een strategische plaats omdat de Warandelaan nagenoeg doorloopt tot aan de begraafplaats en de Eikendreef tot aan de Kasteeltuin. In 1929 werd

het jachtgebied, met uitzondering van het eiland, eigendom van de gemeente Helmond. Vanaf die tijd fungeerde het als openbaar wandelgebied.

Bij de transactie van 1921 werden ook de archieven van het kasteel, tot aan de episode Wesselman, aan de gemeente Helmond overgedragen. De Wesselmandossiers bleven bij de familie. Ook al zijn de documenten openbaar, toch is er relatief weinig bekend over het buitenkerkhof dat waarschijnlijk na het overlijden van Anna Sabilla Plencker is aangelegd.

Teloorgang

Helaas heerste er niet altijd serene rust, zoals het op een begraafplaats betaamt. Regelmatig werden er door ongenode gasten vernielingen aangericht. Omdat het grafeiland verpauperde, spraken de dochters van Carel Wesselman bij de gemeente er hun bezorgdheid over uit. Zij verzochten dringend toezicht te houden, omdat er grafschennis werd gepleegd. Om verdere schendingen te voorkomen had de familie in 1959 de toegang laten dicht en de trap met een stalen luik vergrendeld. Het stak, dat een door de gemeente toegezegde afrastering, nog altijd ontbrak. Wel was

de gracht uitgediept en de toegang met prikkeldraad hufterbestendig gemaakt. Desondanks hielden de vernielingen aan.

Ontmoedigd door de verloedering, vroegen Elisabeth des Tombe-Wesselman en haar zuster Emillie Trip-Wesselman, toestemming voor het herbegraven van de stoffelijke resten van hun ouders Carel Frederick Wesselman en Anna de Jonge van Zwijnsbergen. De petitie werd door de burgemeester gefiatteerd onder voorwaarde dat geen der andere graven geroerd zouden worden en dat de herbegraving op dezelfde dag zou plaatsvinden. De exhumatie vond

Er is maar weinig in het Helmondse stadsbeeld dat in de afgelopen honderd jaar nauwelijks of geen veranderingen heeft ondergaan. Eén ervan is de Warande of zoals de Helmonders zeggen: 'De Vraand'.

plaats op 5 juli 1971. Het echtpaar werd opnieuw ter aarde besteld op de Hervormde Begraafplaats aan de Molenstraat.

Omdat de familie niet in Helmond woonachtig was, was het voor hen moeilijk om op het onderhoud toe te zien. Daarom werd de gemeente verzocht het kerkhof, de graftombe evenals de gracht, als legaat te aanvaarden. Het een en ander onder voorwaarde dat de begraafplaats bij hun leven gehandhaafd en onderhouden zou worden. De gemeente reageerde positief op het voorstel. Na het passeren van de akte in januari 1975, werd Helmond eigenaar van de enclave in de Warande. Vanaf toen werden op het eiland geen nieuwe onder- of bovengrondse graven meer toegestaan. Een dochter van de in 1987 overleden Emilie Tripp-Wesselman verzocht de gemeente nog wel om haar moeder in

de Warande te mogen begraven, maar het verzoek werd geweigerd. Omdat de ouders van Elisabeth en Emilie waren geëxhumeerd, ontbrak een directe relatie met het kerkhof. Vanaf toen maakte de familie Wesselman geen gebruik meer van de begraafplaats. Het bestemmingsplan werd herzien en het eiland kreeg de status van gemeentelijk monument.

Reconstructie

Het terrein had altijd iets mystieks. Iedereen wist dat er boven- en ondergrondse graven waren, doch die werden door struikgewas aan het oog onttrokken. Door de tijd raakten zowel het kerkhof als de grafkelder in verval. Het eiland raakte overwoekerd met plantengroei, de omringende gracht slipte dicht en de toegang werd inferieur. Het monument ging ten onder aan vernielzucht en vandalisme. Tenslotte

In 1815 kreeg Carel Frederik Wesselman toestemming om 'In het Park of Warande te Helmond eene particuliere familiebegraafplaats te doen vervaardigen'. Midden in het park werd in een bestaande vijver een heuvelachtig eilandje aangelegd. (foto: Nico Giepmans)

verkeerde het in een dusdanig slechte staat dat herstel dringend gewenst was. Op een initiatief daartoe werd positief gereageerd. Vóór de aanbesteding en uitvoer van het werk werd een kleine opening in de muur gemaakt om het bouwwerk aan de binnenzijde te beoordelen. De crypte bleek intact te zijn, zodat restauratie gefundeerd en verantwoord was.

Op grond daarvan werd een volledig herstel uitgevoerd, waarbij het bouwwerk in de authentieke staat werd teruggebracht en de crypte opnieuw toegankelijk werd gemaakt. Door het verwijderen van de toegangsdam werd het eiland tegen kwalijke bezoekers beschermd. De dam werd vervangen door brughoofden, waarmee het terrein enkel nog met een uitneembare brug of roeiboot bereikbaar is. Helaas zorgde een storm voor het droevige einde van een circa 180 jaar oude beuk. De boom liep aanzienlijke schade op en moest daarom worden gerooid. Niet alleen de beuk, maar ook enkele andere in slechte conditie verkerende bomen werden omgehakt. Na de kaalslag zag het eiland er desperaat uit, maar door herbeplanting kon het natuurlijke evenwicht zich snel herstellen. Er werd een verhard pad aangelegd, zodat het tijdens monumentendagen begaanbaar zal zijn.

Plaquette

De grafkelder bevat aan weerszijde twaalf nissen in twee lagen van zes, dus in totaal vierentwintig grafplaatsen waarvan er vijftien gebruikt zijn. Twee nissen werden gedicht na de exhumatie van Carel Wesselman en Anna de Jonge van Zwijnsbergen. Mogelijk zijn toen de gedenktekens aangebracht die bij

het herstelwerk werden aangetroffen, aangezien ze allen qua grote en lettertype gelijk zijn. Na het openen van de tombe werd duidelijk, dat niet alleen leden van de familie Wesselman, maar ook van de families Carp en Hanny er hun laatste rustplaats hebben gevonden. In de graftombe bleken zeven leden van de familie Carp te zijn bijgezet.

In de bodem werd een plaquette aangetroffen met de inscriptie: 'Carel Frederick Carp, geboren 26 januari 1901 te Baarn, overleden 5 december 1923 te 's-Gravenhage'. Het is denkbaar dat die op één van de doodkisten bevestigd is geweest. Om het zilveren attribuut bij de familie terug te bezorgen werden de nabestaanden gelokaliseerd. Zij waren blij verrast met de vondst, maar konden daarover geen duidelijkheid verschaffen. Wel wisten ze dat hun oom bij een verkeersongeval om het leven is gekomen. Carel studeerde in Delft en werd, toen hij met zijn motor op weg was naar huis, door een dronken automobilist overreden en met toestemming van de douairière in de Warande bijbezet. In 1942, toen zijn vader Jacob Arnoud Carp overleed, werd hij samen met zijn zoon gecremeerd. Het is niet duidelijk waarom de plaquette op de begraafplaats is achtergebleven. Een tante, die tot 1954 bij haar moeder in de Carp villa woonde, heeft daar mogelijk een rol bij gespeeld.

Bronnen:

- Nico Giepmans: Begraafplaats Warande, Wesselman en Carp.
- Regionaal Historisch Centrum.
- Weekblad De Trompetter.

Brandweerman in Helmond

door Martin Geerts

Rond 1950 kwam de tegenwoordig in Eindhoven wonende Martien van Brussel bij de brandweer in Helmond. Dat was nog in de tijd dat, als een brandalarm via de telefoon (nummer 2222) binnenkwam op het Groenewoud, eerst het alarm buiten aangezet moest worden en daarna pas binnen voor de bemanning. Dat alarm was in die tijd een claxon. Maar als het een flinke brand was waarbij ook alle vrijwilligers nodig waren, dan ging de sirene van de luchtbescherming en dan was heel Helmond op de hoogte. Er werd in die tijd, om mensen te redden, nog met wisselend succes gebruik gemaakt van een canvas springzeil, maar in de jaren tachtig raakten die springzeilen uit de tijd door de opkomst van de hydraulische ladderwagens. Ze hadden toen ook nog geen leren brandslangen. Het was toen nog allemaal van vlas. Tegenwoordig zijn die slangen van canvas of kunststof.

Bij Martien staat nog vers in de herinnering de hevig uitslaande brand bij Hotel 'St. Lambert' op de Markt. Het was tijdens een strenge winternacht in 1956. Ze hadden toen bij de brandweer o.a. een Volvowagen met een Harland-pomp. Dat was een pomp met een capaciteit van 3000 liter, die je met een zwengel moest starten. Dat was al een oud ding, want die werd na de Tweede Wereldoorlog overgenomen van het Engelse leger. Met zeven stralen op drie autospuiten werd het vuur bij Hotel St. Lambert aangepakt. De kern van het Helmondse

blusmaterieel in de jaren vijftig bestond uit de eerste Helmondse nevelautospuit, een Commer (een Brits vrachtwagenmerk) uit 1954 en de tweede autoladder, ook op een Commer uit 1956. Mevrouw Vriens, die sinds 1950 exploitante was van Hotel 'St. Lambert', had zich in veiligheid kunnen brengen, met haar drie kinderen, waaronder de latere kinderboekenschrijver Jacques Vriens, die toen een jaar of tien jaar oud was.

Ook barkelner Hans en nog enkele gasten wisten zich te redden. Martien

Martien van Brussel op de stalen constructie van een van de vroegere telescopische gashouders bij de gasfabriek aan de Havenweg. Op de foto zijn het voormalige textielveredelingsbedrijf 'De Watermolen', de Heilig Hart- en de Lambertuskerk te zien. (Fotocollectie Martien van Brussel)

weet nog dat een van die gasten een vrouwelijke arts was die uit een raam was gestapt op de eerste verdieping en die boven op de grote ijzeren letters 'St. Lambert' stond. Twee collega's van Martien hebben haar daar met een ladder vanaf gehaald. Op straat was grote paniek. Er waren waarschijnlijk nog mensen binnen. Twee jongens van 17 en 18 jaar oud, uit Den Bosch. Die twee, een neef van de familie Vriens en zijn kameraad waren nergens te bekennen. Zij hadden in hun eerste slaap kennelijk het alarm niet gehoord. De jongens

waren die avond naar een Carnavalsbal geweest en wilden met de laatste trein naar huis. Maar zij misten die trein en zijn toen terug gegaan naar het hotel. Daar hebben ze zich niet gemeld en zijn gaan slapen op de tweede verdieping in een kamer grenzend aan het kerkpadje. Pas rond 4 uur, toen de brandweer het vuur goeddeels had bedwongen, werden de helemaal verkoolde lijken in hun slaapkamer gevonden.

Toen Martien bij de Helmondse brandweer in dienst kwam, hadden

ze Lau Hockers als brandmeester van materiaal. Dat was er nog eentje van de oude stempel. Het materieel moest goed gepoetst worden en de wagen ook, iedere week, terwijl die bijna nooit hoefde te worden ingezet. Henny Woudberg, was in de jaren vijftig van de vorige eeuw plaatsvervangend commandant. De commandant was Antoon Goedhart die aan de Steenweg woonde. Woudberg was vooruitstrevend en hij wilde van de carbidlampen af, die toen nog bij de brandweer van Helmond in gebruik waren. Dat waren lampen waarin zich een waterreservoir bevond waaruit water op carbid druppelde waardoor een gas (acetyleen) ontstond dat met een heldere witte vlam verbrandde. Direct na de oorlog was de carbidlamp al bijna helemaal verdwenen maar bij de Helmondse brandweer werd er nog steeds gebruik van gemaakt. Woudberg vond dat niks en hij wilde elektrische lampen hebben, maar dat mocht niet van hogerhand. Toen sprong hij op zijn fiets en ging naar het stadhuis om zijn beklag te doen. Het gevolg was dat er toen eindelijk ook elektrische lampen kwamen bij de Helmondse brandweer. Zo bekrompen was het nog in die tijd.

De brandweerlui lagen, volgens Martien van Brussel, steeds overhoop met Lau Hockers, de brandmeester van het materiaal. Als je ging proefrijden met de Ford, de wagen waarin Martien zijn rijbewijs heeft gehaald, dan moest je volgens Martien precies doen wat Hockers zei. Hij had overal commentaar op en als jonge gast kon je daar niets op zeggen, anders vloog je de laan uit. De te verrichten werkzaamheden waren niet mis. De voornaamste taak was natuurlijk het blussen van brand, maar

er was nog veel meer te doen zoals o.a. hulpverlening na ongevallen en de wegen weer begaanbaar maken. Dat betekende het opruimen van olie op de weg, het opvangen van gevaarlijke stoffen uit lekkende tanks, het dichten van lekkages en het wegvegen van glas. Maar er waren nog tal van andere werkzaamheden. Voor de gemeente moesten de gashouders worden gecontroleerd en elk uur moesten de gasstanden opgenomen worden en ingevuld op een staat.

Dat laatste werd gecontroleerd door ir. Rietjens, de directeur van Publieke Werken. De controle van de gashouders was nogal belangrijk want ook als de brandschel ging moest je toch aan je werk blijven want de gascontrole was kennelijk belangrijker dan een brandmelding. De controle van de gashouders ging voor. Als er te veel roest in de stoomketel zat moest die van binnen gebikt worden om het roest er af te schrapen. Dat was een vreselijk karwei. De brandweelieden moesten als het nodig was ook de smid terzijde staan in de smederij en er moesten chauffeursdiensten worden gedaan. De meeste monteurs hadden toen nog geen rijbewijs en er waren maar twee chauffeurs. Op zaterdag moest de straatverlichting worden gecontroleerd, de kapotte lampen moesten vervangen worden en ook de verlichting van de klok van de Lambertus-kerk moest verzorgd worden. Maar er was nog veel meer te doen. Ja, de brandweer deed en doet veel meer dan alleen maar brand blussen. Ze wordt ook regelmatig opgetrommeld voor het redden van dieren. Af en toe verdwijnt er bijvoorbeeld een koe of een paard in een beerput of een kat kan niet meer uit een boom of van een dak af. Er gebeurt van alles.

Martien heeft dan ook veel meegemaakt. Bijvoorbeeld bij een verbouwing bij Van Hoof Mommers reed een vrachtwagen het terrein op en raakte een muur. Daar waren nog twee arbeiders aan het werk. De muur begon te vallen en een van die mannen kon nog wegduiken. De andere kon dat niet en de muur viel tegen zijn hoofd. Hij was op slag dood. Hij had een pet op en de hersens kwamen daar boven uit. En niet te vergeten, bij de Vlisco, daar lagen twee mensen bewusteloos onder in een hoge ketel. Zij

werden gered door zuurstof in de ketel te spuiten en die mensen met een touw om hun oksels naar boven te trekken en naar het ziekenhuis te brengen. Ze zijn er levend vanaf gekomen.

Martien was ook bij de brand op 13 april 1956, van het Ursulinen klooster in het Belgische Hamont. De plaatselijke brandweer van Bree kon die felle brand niet aan. Er werd assistentie gevraagd aan de brandweer van Eindhoven maar omdat er nogal wat tankwagens met

hogedruksputten nodig waren om die brand te bestrijden werd een beroep gedaan op de korpsen van Helmond, Asten en Deurne. Die kwamen vlot, maar de Helmondse wagen wilde niet starten en moest aangeduwd worden. Toen de wagenslotte gestart was en wegreed kwam er nog een brandweerman aangerend met zijn uitrusting. Hij was te laat en moest kwaad weer naar huis. Dat was vervelend want in Helmond had je toen nooit een complete bezetting. Er was altijd tekort aan personeel. Later is dat probleem opgelost.

Een duik oefening in zwembad De Tongelreep aan de Aalsterweg in Eindhoven. (Fotocollectie Martien van Brussel)

De brandweer van het Belgische Bree weigerde op een gegeven moment om te blussen. Waarschijnlijk omdat er niet getekend werd dat de brandzorg naar hen ging. Er moest in België namelijk altijd goedkeuring komen om te blussen. Goedkeuring van de gemeente waar de brand was. Die opengevallen plaats van de brandweer van Bree werd ingenomen door die van Veldhoven. Martien en zijn Helmondse collega's hebben er voor kunnen zorgen dat de mooie kapel van de bekende architect Cuypers gespaard bleef.

maar dat wisten ze in Helmond niet. Dat liep op een gegeven moment bijna fataal af. Na een inbraak bij juwelier Dikhoff in de Heistraat werd de buit in de Insteekhaven gegooid. Op verzoek van de politie ging Martien van Brussel onder het ijs.

Ook een taak van de brandweer: assistentie bij de afbraak van de schoorsteen van het textielveredelingsbedrijf De Watermolen aan de Watermolenwal tegenover de oude pastorie. Via dit terrein liep een verbindingspad naar Diddens en van Asten. (Fotocollectie Martien van Brussel)

Cuypers was ook de bouwmeester van de schitterende, door Helmond gesloopte, H. Hartkerk.

De brandweer verleende ook hulp aan de scheepvaart en Martien was in die tijd hun enige duiker. Tegenwoordig heeft de brandweer van Helmond geen duikers meer. Nu moeten die uit Den Bosch komen en dat duurt volgens Martien veel te lang. In die tijd van Martien gebruikten ze bij het duiken een toestel dat eigenlijk niet gebruikt mocht worden,

Een carrière letterlijk op grote hoogte: werkzaamheden aan de schoorsteen van Carps Garenfabrieken. Een metalen ring die dreigde neer te storten, moest door Martien worden verwijderd. Hij werd beveiligd met drie lijnen van elk 20 meter. De schoorsteen was dus 60 meter hoog. (Fotocollectie Martien van Brussel)

Er werden cilindres gebruikt, maar plotseling kreeg Martien geen lucht meer. Hij wilde er uit. Hij kon niet door het ijs heen en sloeg er tegen met zijn lamp. Maar de man boven stond met iemand te kletsen en had nergens erg in. Martien moest aandacht trekken en kon alleen maar zo hard mogelijk zwemmen zodat de lijn strak kwam te staan. Hij is tenslotte bewusteloos naar boven getrokken. Achteraf bleek het gebruikte apparaat wel geschikt voor brandbestrijding maar niet voor duiken. De brandweer had het wel daarvoor gekocht en daar wist men dus niet beter, In Den Haag stonden ze er van te kijken

dat Helmond die toestellen nog steeds in gebruik had, want dat mocht helemaal niet meer.

Op een zaterdagmiddag was Martien in de kazerne aan de Havenweg en zag plotseling iemand hard de Veestraat in lopen. Later kwam die persoon weer terug met ontbloot bovenlijf en sprong het kanaal in. Martien trok zijn laarzen en overvullige kleding uit en sprong hem na. Laat me los, gilde de vent, als je me niet los laat wrijf ik met mijn gezicht tegen jouw gezicht aan. Zijn gezicht zag er niet goed uit. Het was beschadigd, misschien door een ongeluk of zo.

Maar Martien hield hem stevig vast en wachtte op de hulp van collega's. Die kwamen met een ladder en deden een apparaat om hem heen, waarmee dieren gered werden. De man was erg weerspanning. Een politieagent, de verkeersregelaar bij de brug, hielp mee en ze hebben de tegenstribbelende kerel in een touw gedraaid. Maar toen kregen ze het publiek tegen zich. In het politiebureau stonden nog enkele agenten en inspecteur Harderman. De man sloeg inspecteur Harderman met één slag tegen de grond maar daarna werd hij door de agenten overmeesterd en onder handen genomen.

Tot 1967 is Martien van Brussel bij de Helmondse brandweer geweest. Daarna is hij naar Eindhoven gegaan omdat hij daar brandmeester kon worden en omdat die functie in Helmond de eerste jaren nog niet vrij zou komen. Over zijn jaren bij de brandweer kan Martien uren vertellen. Bijvoorbeeld over een man, een vrouw uit Valkenswaard die met hun kind een boot gingen uitproberen in het water vlak bij vliegveld Eindhoven. Zij gaven zoveel gas dat de boot achterover sloeg. De man en de vrouw kwamen boven water maar het kind was zoek. Martien is de omgeslagen boot ingegaan en zag de haartjes van het manneke door elkaar gaan in het water. Er was niets meer aan te doen. Net als bij het drama op de Deurnse dijk, aan de kant van het slachthuis.

Een jongetje van het woonwagenkamp ging daar zwemmen in de Aa. Er stond een stuw of waterkering in het water, waar het water overheen werd gestuwd en daar is het manneke overheen geslagen en door de stroming meegesleurd. De brandweer

werd te hulp geroepen en Martien liet zich door de stroom meegaan door de tunnel en onder het spoor door. Daar kon je als duiker niet aan de lijn zitten want die was niet lang genoeg. Aan de andere kant van het spoor bij de Deurneseweg zag hij het ventje drijven. Hij herinnert zich dat hij later met een brok in zijn keel hoorde hoe een zuster in het mortuarium praatte tegen het lijkje.

Ook vertelde Martien over de twee jongens die bij Petershof aan de Kanaaldijk door een uitglijdende volkswagen het kanaal in werden geduwd. Het was donker en Martien, als duiker, was aan het zoeken en vond een van de jongens. Het was 's nachts in het donker, je zag niets en hoorde alleen je eigen ademhaling. Nu zat hij natuurlijk wel aan een lijn maar hij was toch alleen op zichzelf aangewezen. De andere jongen was niet te vinden en werd een dag later, niet ver van Petershof af, uit het water gehaald door duikers van de Vaar en Duiker-school uit Hedel, bij Den Bosch. Martien kan nog veel meer vertellen en uit zijn verhalen blijkt wel dat het werk van brandweerman heel andere eisen stelt aan het lichaam dan het werk van iemand op kantoor. Maar ondanks al het werk dat door de brandweer wordt verzet, wordt vaak gezegd dat de brandweer te laat komt. Dat is ook zo. Zouden ze op tijd zijn dan waren ze getuige van het ontstaan van de gebeurtenis. Dan hadden ze waarschijnlijk kunnen voorkomen dat er een brand zou ontstaan, een schoorsteen van een huis waait, iemand verdrinkt of een auto tegen een boom rijdt.

Begunstigers van de *Heemkundekring Helmont*

ADMINISTRATIEKANTOOR VAN EKKENDONK
ADRIAANS WONEN EN WERKEN B.V.
BROECKX MAKELAARS
COENEN
DRIESSEN VERF EN INTERIEUR
DRUKKERIJ VAN STIPHOUT
FOTO LAMBERT VAN DE KERKHOF
IL BORG HUIS MET DE LUTS
KAPSALON ARNO OBERENDORFF
KUIJPERS INSTALLATIES
LEEF EN ZORG SPECIALIST IN ZITCOMFORT
MAREIN ORGANIZING
MOSMAN AUTOSCHADE
NOTARISKANTOOR SPOORMAKERS
PIET ANDRIESEN B.V. EYE-CARE-PROFESSIONAL
RABOBANK
VAN NUENEN RIJWIELHANDEL
WIJNHUIS HELMONT
VAN DER VELDEN RE-INTEGRATIE
VAN DER WINKEL IJZERWAREN, GEREEDSCHAP, BOUWBESLAG
VDNS-KIA HELMONT

